

**This is an electronic reprint of the original article.
This reprint *may differ* from the original in pagination and typographic detail.**

Author(s): Alisaari, Jenni; Reiman, Nina; Vaarala, Heidi

Title: "Tätä käytetään ja paljon!" : Suomi-kouluille ensimmäinen yhteinen opetussuunnitelmasuositus

Year: 2015

Version:

Please cite the original version:

Alisaari, J., Reiman, N., & Vaarala, H. (2015). "Tätä käytetään ja paljon!" : Suomi-kouluille ensimmäinen yhteinen opetussuunnitelmasuositus. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 9.12.2015 (Joulukuu). Retrieved from <http://www.kieliverkosto.fi/article/tata-kaytetaan-ja-paljon-suomi-kou...>

All material supplied via JYX is protected by copyright and other intellectual property rights, and duplication or sale of all or part of any of the repository collections is not permitted, except that material may be duplicated by you for your research use or educational purposes in electronic or print form. You must obtain permission for any other use. Electronic or print copies may not be offered, whether for sale or otherwise to anyone who is not an authorised user.



"Tätä käytetään ja paljon!" – Suomi-kouluille ensimmäinen yhteinen opetussuunnitelmasuositus

Jenni Alisaari, Nina Reiman ja Heidi Vaarala

Millainen olisi koulu ilman opetussuunnitelmaa? Miten voidaan opettaa, jos ei ole opetussuunnitelmaa ohjaamassa opettajan työtä? Suomi-koulut ovat kuitenkin toimineet maailmalla pian kuusikymmentä vuotta, ja suomea on opetettu ja opittu Saksassa, Yhdysvalloissa, Thaimaassa, Arabiemiraateissa ja Papua-Uudessa-Guineassa asti. Ulkomaille muuttaneet vanhemmat ovat olleet huolissaan lastensa suomen kielen säilymisestä ja perustaneet koulun. Usein koulut ovat myös vakiinnuttaneet asemansa. Nyt historian rattaat narahtelevat – Suomi-kouluille on laadittu oma opetussuunnitelmasuositus! Tässä artikkelissa tarkastellaan uuden opetussuunnitelmasuosituksen linjauksia, kerrotaan sen synnyttäneestä tarpeesta ja kurkistetaan opettajien ensireaktioihin.

Suomi-koulujen taustaa

Suomi-koulut ovat eri puolilla maailmaa toimivia, suomen kielen ja kulttuurin opetusta tarjoavia kouluja, joita pyörittää oppilaiden määrästä riippuen yksi tai useampi paikallinen opettaja. Opetusta annetaan yhdestä kahteen tuntia kerrallaan, ja koulupäivä ajoittuu usein lauantaihin. Opettajina toimivat melko usein ulkomaille muuttaneiden perheiden äidit riippumatta omasta pohjakoulutuksestaan. Monipuolisessa joukossa on toki myös opettajankoulutuksen saaneita. Oppilasryhmät ovat heterogeenisiä: osa lapsista on vasta muuttanut ulkomaille, jolloin suomen kielen taito on vahva, kun taas toisen polven lapsilla suomenkieliset kontaktit saattavat

rajoittua yhteen isovanhempaan, jolloin suomen opettelu aloitetaan usein alkeista. Osassa ryhmistä on mukana jopa alle kolmevuotiaita lapsia, ja joissakin kouluissa opetetaan aikuisiakin, mutta valtionavustusta saa vain 3–18-vuotiaiden opetukseen. Suomi-kouluja on tällä hetkellä kaikkiaan 45, ja niissä opiskelee noin 4 000 lasta ja nuorta. (Ks. Eichhorn 2006.)

Suomi-koulut saivat ensimmäisen yhteisen opetussuunnitelmasuosituksen toukokuussa 2015, kun Opetushallituksen pääjohtaja ja yleissivistävän koulutuksen johtaja vahvistivat kyseisen asiakirjan allekirjoituksillaan. Tätä ennen Suomi-kouluilla on ollut joissakin maissa, esimerkiksi Saksassa, käytössään maakohtaisia opetussuunnitelmia, toisissa taas koulukohtaisia opetussuunnitelmia. Joistakin Suomi-kouluista opetussuunnitelma kuitenkin puuttui kokonaan. Koska kaikilla Suomi-koulujen opettajilla ei ole opettajankoulutusta, koettiin tärkeäksi saada opettajille tukea opetuksen suunnitteluun ja toteutukseen. Tuoreen suosituksen tehtävänä onkin antaa raamit opettajien työn tueksi sekä ylläpitää ja kehittää Suomi-koulujen opetuksen laatua.

Monenlaisia oppilaita, monenlaisia tavoitteita

"Mun baby (nukke) ei ymmärrä mitään muuta, se ymmärtää vaan suomea. Mä puhun sille suomea!"

Näin kuvasi yksi Suomi-koulun oppilas, kun häneltä kysyttiin, mihin hän suomen kieltä tarvitsee. Kouluissa tehtiin OPS-suosituksen pohjaksi pieniä kyselyitä oppilaiden suomen kielen tarpeista. Keskeisenä lähtökohtana suosituksen laatimisessa olikin huomioida se, että Suomi-koulujen oppilaat ovat hyvin eritasoisia kielitaidoiltaan ja heillä on myös hyvin vaihteleva tarve suomen kielen oppimiseen. Oppilaiden tarpeet ja päämäärät olivat monenlaisia, mutta vastauksissa korostui suomen kielen käyttäminen kommunikointiin perheen ja Suomessa asuvien sukulaisten kanssa:

"Me puhutaan äidin kanssa sitä suomea."

"Kun mummo tulee meille, mä puhun mummon kanssa."

"Kun mennään kesällä Suomeen, siellä täytyy puhua vaan suomea. Ne ei ymmärrä muuten."

Osalle oppilaista riittää, että he voivat kesälomillaan keskustella suomenkielisten

ystäviensä ja sukulaistensa kanssa. Toisille on myös tärkeää osata kirjoittaa suomea, ettei heidän Suomeen lähettämissään tekstiviesteissään olisi "lapsellisia kirjoitusvirheitä". Lisäksi oppilaat kertoivat lukevansa kirjoja suomeksi ja katselevansa suomenkielisiä televisio-ohjelmia. Joidenkin mielestä oli myös hauskaa osata kieltä, jota kukaan muu ei ymmärrä: "Minusta on kiva etä tiedän miten puhua toista kieltä koska ei kaikki osa sitä." Vanhemmilla oppilailla oli tavoitteena muuttaa Suomeen opiskelemaan tai käydä armeija Suomessa, minkä takia kielitaitoa pidettiin tärkeänä. Osa Suomi-koulujen oppilaista on myös palaamassa Suomeen ja suomalaiseen kouluun, kun vanhempien työkomennus ulkomailla päättyy.

Myös Suomi-koulujen oppilaiden vanhempien toiveita lasten suomen kielen taidoille kartoitettiin. Vastauksissa mainittiin monenlaisia asioita, muiden muassa suomenkielisten laulujen osaamista pidettiin tärkeänä. Hyvän suomen kielen taidon koettiin myös vahvistavan suomalaista identiteettiä. Toipa eräs isä esiin myös tyytyväisyytensä parin tunnin laatu-aikaan, jota hän sai viettää vaimonsa kanssa lauantai-iltoina, kun lapset olivat Suomi-koulussa.

Monikielisyttä, motivaatiota ja osallisuutta

Opetussuunnitelmasuosituksessa kaiken opetuksen lähtökohtana on positiivisen suhteen luominen suomen kieleen. Tavoitteena on, että Suomi-koulujen oppilaat motivoituisivat elinikäiseen suomen kielen oppimiseen vähäisten Suomi-koulu-tuntien lisäksi. Suomen kielen opettamisen keskeisiksi tavoitteiksi nousevat lasten ja nuorten suomen kielen taidon ja aktiivisen monikielisyyden tukeminen, kiinnostuksen herättäminen suomen kielen taidon elinikäiseen kehittämiseen ja oppilaiden tukeminen ja rohkaiseminen suomen kielen monipuoliseen käyttämiseen. Tärkeänä osana opetuksessa nähdään oppilaiden omat valinnat, osallisuuden kokemukset ja opittavien asioiden merkityksellisyys samalla, kun vähäistäkin suomen kielen käyttöä kannustetaan harjoittelemaan erilaisissa vuorovaikutustilanteissa.

Suomen kielen lisäksi Suomi-koulujen opetukseen sisältyy sekä suomalaisen kirjallisuuden ja kulttuurin että myös muiden Suomeen liittyvien aiheiden opettamista. Kirjallisuuden tavoitteissa painotetaan erityisesti lukemaan innostamista ja kannustamista, jossa oppilaiden omilla kiinnostuksen kohteilla on tärkeä rooli. Eräs vanhempi totesikin, että hänen lapsensa tarvitsee suomea etenkin "Aku Ankkojen lukemiseen!"

Suomi-koulujen opetussuunnitelmasuositus rakentuu perusopetuksen

opetussuunnitelma perusteiden (POPS 2014) pohjalle. Sen haluttiin olevan linjassa suomalaisen uuden opetussuunnitelman kanssa. Muun muassa koulujen toimintakulttuuri, oppimiskäsitys ja kielikasvatus noudattavat Suomi-koulujen OPS-suosituksessa samoja suuntaviivoja kuin perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa.

Opetussuunnitelmasuositus pyrkii osaltaan tarjoamaan kouluille ajankohtaisia eväitä, jotta opetus voisi tukea sekä lasten että vanhempien toiveita ja tavoitteita. Suomen kielen ja kirjallisuuden tavoitteet ja sisällöt on kuvattu 3–5-vuotiaista 13–18-vuotiaisiin asti. Alkavan, kehittyvän ja itsenäisen kielitaidon kuvaukset auttavat suuntaamaan opetusta suomen taidoiltaan eritasoisille oppilaille. Kouluissa suosituksen avulla voidaan rakentaa tavoitteista ja sisällöistä mielekkäitä kokonaisuuksia eri-ikäisten ja -tasoisten oppilaiden tarpeiden mukaan.

Opetussuunnitelmasuosituksesta käyttöön

Suomi-koulut olivat opetussuunnitelmasuositusprosessissa aktiivisesti mukana. Varsinaisessa suositusta laativassa työryhmässä olivat edustettuina Suomi-koulujen tuki ry, Suomi-Seura ry ja Opetushallituksen Suomi-koulu-tiimi. Lisäksi mukana oli suomi toisena kielenä -alan asiantuntijoita. Jo ennen työn aloittamista koulujen OPS-tarpeita kartoitettiin laajasti (Korpela 2013). Suositusluonnosta esiteltiin Suomi-koulujen koulutuspäivillä elokuussa 2014, ja tällöin Suomi-koulujen opettajat saivat kommentoida siihen mennessä valmiina olevia suosituksen osia. Lisäksi suositukseen oli ennen tätä pyydetty kommentteja työryhmän etäjäseniltä eli Suomi-koulujen opettajilta. Tällä tavoin haluttiin saada kentän opettajien äänet kuuluviin sekä mahdollisimman varhaisessa vaiheessa että koko suositustyön ajan.

Suositus valmistui toukokuussa 2015, ja saman vuoden elokuussa Suomi-koulujen koulutuspäivillä keskusteltiin jo suositustyön seuraavasta askeleesta: miten suosituksen perusteella voitaisiin laatia Suomi-koulujen omia maa- ja/tai koulukohtaisia opetussuunnitelmia. Syksyllä 2015 suositustyöryhmä alkoi tuottaa suosituksen käytön tueksi tukimateriaalia, joka valmistui joulukuussa 2015. Tukimateriaalin tarkoituksena on konkretisoida suositusta ja antaa virikkeitä arjen opetustyön suunnitteluun. Esimerkiksi kirjallisuuden osuudessa kerrotaan erilaisista tavoista opettaa kirjallisuutta myös teknologiaa hyödyntäen, annetaan vinkkejä kiinnostaviin muuttoa ja uuteen maahan sopeutumista käsitteleviin lasten- ja nuortenkirjoihin sekä pohditaan selkokielen roolia kirjallisuuden käsittelyssä. Suomen kielessä ohjataan esimerkiksi, miten OPS-suosituksen tavoitteista, sisällöistä ja

aihepiireistä voidaan rakentaa lapsille ja nuorille merkityksellisiä ja motivoivia oppimistilanteita. Lisäksi annetaan ideoita muun muassa kirjoittamisen tukemiseen ja osallistavaan arviointiin.

Opetussuunnitelmasuositus pääsee todelliseen testiin vasta, kun Suomi-koulut eri puolilla maailmaa ottavat sen käyttöönsä. Syksyn koulutuspäivillä suositukseen tutustuttiin laajasti ja yhdessä pohdittiin, miten opettajat voisivat sitä parhaiten soveltaa omissa kouluissaan ja omien oppilaidensa kanssa. Monessa maassa ja koulussa on jo aloitettu paikallinen opetussuunnitelmatyö, jonka tavoitteena on rakentaa suosituksen pohjalta omien oppilaiden tarpeita ja tavoitteita parhaiten tukeva opetussuunnitelma. Koska koulut ja niiden oppilaat poikkeavat toisistaan monella tapaa, suositusta tullaan varmasti käyttämään eri tavoin. Osassa suositusta pyritään hyödyntämään systemaattisesti, toisissa sitä käytetään enemmänkin suunnittelun pohjana ja ideointivälineenä. Muun muassa näin opettajat kiteyttivät OPS-suosituksen antia ja tulevaisuutta koulutuspäivien päätteeksi:

"Suosittelen sen lukemista muille opettajille ja toivottavasti siitä löytyy inspiraatiota tuleviin suunnittelutuokioihimme."

"Suuret linjat varmasti hyödynnetään."

"Alamme tehdä sitä meidän koululle sopivaksi."

"Käytetään ja paljon! Annetaan kiinnostuneille vanhemmille luettavaksi ja opettajien kesken analysoidaan ja ideoidaan."

"Vaikka koulumme on pieni, niin otamme sen käyttöömme. Näen sen koko koulullemme sateenvarjona, jonka suojasta on helppo tuoda se [opetussuunnitelma] vuosi- ja viikkotasolle."

Suomi-koulut kiinnostavat myös tutkimusnäkökulmasta

Düsseldorfin Suomi-koulun pitkäaikainen opettaja Leila Imppola on ryhtynyt tutkimustyöhön ja selvittää väitöskirjatyössään saksansuomalaisten Suomi-koulua ka yneiden nuorten ka sityksia Suomesta ja suomen kielesta . Työ on meneillään, mutta jo nyt tiedämme, että nuorten vanhemmat kokevat Suomi-koulut tärkeiksi monikielisyyskasvatuksen tukena. Vanhempien toiveet ovat kuitenkin ristiriitaisia: toiset odottavat opetukselta koulumaista kielenopetusta, kun taas toisille riittää, että lapsella

tai nuorella on säännöllisesti tapaava suomenkielinen kaveriryhmä. Työhönsä motivoituneet opettajat joutuvat tasapainottelemaan erilaisten toiveiden välillä. Tähän tasapainotteluun ja vanhempien kanssa käytäviin keskusteluihin opetussuunnitelmasuositus antaa hyvän selkänöjan.

Jenni Alisaari toimii yliopisto-opettajana Turun yliopiston Opettajankoulutuslaitoksella. Hänen vastuualueenaan ovat maahanmuuttajataustaisten opettajien pedagogiset opinnot ja suomi toisena kielenä -opinnot.

Nina Reiman on tohtoriopiskelija Jyväskylän yliopiston kielten laitoksessa ja yliopistonopettaja JY:n avoimessa yliopistossa, jossa hän vastaa suomi toisena ja vieraana kielenä -opinnoista.

Heidi Vaarala toimii yliopistotutkijana Jyväskylän yliopiston Soveltavan kielentutkimuksen keskuksessa, Kieliverkostossa.

Lähteet

Eichhorn, Maila 2006: Aapiskukkoa ja Aku Ankkaa; Suomi-koulujen toimintaedellytysten kartoitus. Opetusministeriön julkaisuja 2006: 20. Helsinki: Opetusministeriö. <http://docplayer.fi/108731-Aapiskukkoa-ja-aku-ankkaa.html>

Impola, Leila 2015: Toiveita ja realiteetteja – Suomikoulutyön haasteita Saksassa. Suullinen esitelmä 3.6.2015. Futuuri! – Seminar on Future Language Education. Kielten kesäkoulu ja kielikeskuspäivät 3.–5.6.2015. Jyväskylä.

Korpela, Helena 2013. Selvitys opetussuunnitelmasuosituksen tarpeesta Suomi-kouluissa. Raportit ja selvitykset 2013:6. Helsinki: Opetushallitus. http://www.oph.fi/julkaisut/2013/selvitys_opetussuunnitelmasuosituksen_tarpeesta_suomi-kouluissa

POPS 2014 = Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Helsinki: Opetushallitus. <http://www.oph.fi/ops2016/perusteet>

Suomi-koulujen opetussuunnitelmasuositus 2015. Helsinki: Opetushallitus. http://www.oph.fi/julkaisut/2015/suomi-koulujen_opetussuunnitelmasuositus_2015

